

УДК 331.446.3:351.863

І. О. Галиця

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри Університету економіки та права «КРОК», м. Київ

М. М. Шевченко

кандидат фізико-математичних наук,
експерт в галузі інноваційного розвитку, м. Київ

С. О. Гудзинський

кандидат економічних наук,
експерт в галузі економічного розвитку, м. Київ

ЗДОРОВ'Я ЯК КОНКУРЕНТНИЙ РЕСУРС ЛЮДИНИ І ДЕРЖАВИ ТА ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Досліджено характер зміни сучасної економіки під впливом віртуалізації і інтелектуалізації господарської діяльності. Розкриті їх основні наслідки. Обґрунтовано зростання ролі індивідуального і колективного здоров'я як найважливішого стратегічного конкурентного ресурсу у віртуально-інтелектуальному середовищі господарювання. Описані основні підсистеми Системи збереження та розвитку здоров'я індивідуума.

Ключові слова: віртуалізація господарської діяльності; інтелектуалізація господарської діяльності; здоров'я як стратегічний конкурентний ресурс; Система збереження та розвитку здоров'я індивідуума.

Halytsia I., Shevchenko M., Hudzynskyi S. HEALTH AS COMPETITIVE AND RESOURCE HUMAN FACTOR AND STATE ECONOMIC SECURITY

The nature of the changes under the influence of modern economics virtualization and intellectualization of economic activity. Disclosed their main consequences. Grounded increasing role of individual and collective health as an important strategic resource in competitive virtual-intellectual environment management. The basic subsystems systems maintenance and development of the health of the individual.

Key words: virtualization of economic activity; intellectualization of economic activity; Health as a strategic competitive resource; System maintenance and development of the health of the individual.

Здоров'я завжди було одним з основних чинників розвитку будь-якої особистості. В індустріальну епоху воно переважно розглядалося в межах медичної та демографічної тематики. Окремі питання впливу здоров'я на трудовий потенціал розглядалися в демографічних дослідженнях. В індустріальну епоху здоров'я, у більшості випадків, не розглядалося як індивідуальний і колективний конкурентний ресурс. Це пов'язано з тим, що середньому індивідуумові, як правило, вистачало рівня здоров'я, отриманого генетично, на весь кар'єрний цикл. У віртуально-інтелектуальному середовищі господарювання ситуація докорінно змінюється і це питання вимагає вивчення.

У процесі дослідження використаний системний аналіз і метод конкретно-історичних порівнянь.

Наш світ в останні сто років змінюється швидко і стрімко, можна навіть сказати з "ураганною швидкістю". Ще на початку ХХ століття основним засобом пересування в містах були візники і автомобіль вважався верхом розкоші. До появи пороку в ХІІІ столітті цілі макрорегіони світу майже тисячу років не знали технічного прогресу [1]. У першій половині ХХ століття кожні декілька десятиліть відбувався великий науково-технічний прорив у більшості галузей знань. У другій половині ХХ століття ця цифра ще більше скоротилася.

На сучасному етапі еволюції цивілізація все

більше входить в стадію розвитку, для якої характерна віртуалізація і інтелектуалізація господарської діяльності. Причому ці процеси носять не локальний і епізодичний характер, а набувають все більш системного характеру і поступово прагнуть охопити якомога більшу частину господарського простору.

Віртуалізація господарської діяльності є таким економічним розвитком, при якому чинники простору і часу або втрачають своє обмежуваче значення або їх обмежуваче значення значною мірою зменшується.

Інтелектуалізація господарської діяльності пов'язана зі зростанням питомої ваги сфер переважно інтелектуальної праці, а так само із зростанням питомої ваги інтелектуальної складової в традиційних сферах господарювання, де вона раніше була вкрай незначною.

Тільки декілька прикладів. Ще на початку ХХ століття бізнесменів, що знаходився, скажімо, в Парижі, щоб здійснити серйозні інвестиції в Сідней необхідно було мінімум півроку. Зараз для здійснення такої операції (за інших рівних умов) необхідно від декількох хвилин до декількох годин. Якщо раніше для того, щоб запросити консультацію провідного хірурга, що знаходився на іншому континенті, необхідно було б від декількох тижнів до декількох місяців, то зараз за допомогою різноманітних технічних засобів (наприклад, скапу) це робиться

протягом години. Якщо раніше на розробку проектно-конструкторської документації складних високотехнологічних виробів йшли роки, то зараз на це йдуть місяці.

В основі віртуалізації господарської діяльності лежить колосальний прорив в науково-технічному прогресі і, передусім, в розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які фактично перетворили наш світ на єдину господарюючу систему і у багатьох випадках стерли обмеження простору і часу.

Причому розвиток науково-технічного прогресу і інформаційно-комунікаційних технологій поступово збільшує питому вагу сфер господарювання зі збільшеним рівнем інтелектуалізації і віртуалізації господарської діяльності.

Наша цивілізація з індустріальної цивілізації, де більшість питань вирішується тут і зараз, все більш перетворюється на «цивілізацію он-лайн». У доіндустріальній і індустріальній цивілізації, якщо ти не знаходився фізично в місці, де відбувалася господарська подія, то ти, у більшості випадків, не міг на неї вплинути. Принципова відмінність «цивілізації он-лайн» від доіндустріальної і індустріальної цивілізацій полягає в тому, що нестримно зростає кількість господарських ситуацій, на які той або інший суб'єкт може впливати, знаходячись за тисячі кілометрів від місця події, де вони відбуваються.

Віртуалізація і інтелектуалізація господарської діяльності розвивається високими темпами не лише у високотехнологічних галузях, але і в традиційних галузях господарювання, де, на перший погляд, їх перспективи вкрай обмежені. Здавалося б, яка віртуалізація і інтелектуалізація виробничої діяльності може бути в професії водія: крути собі кермо, та й і все. Але інформаційно-комунікаційні технології почали докорінно змінювати і цю виключно традиційну професію. Поява в автомобілях навіть простих навігаторів дозволяє дуже точно вибрати маршрут, розрахувати швидкість і час переїзду. Але зараз вже ставиться питання про навігатори наступного покоління, які окрім цих функцій в он-лайн режимі відстежуватимуть ситуацію на дорогах (з урахуванням «пробок», заторів, ремонтних робіт, безпеки руху і так далі), підказуватимуть водієві оптимальний маршрут і режим руху з урахуванням перелічених вище чинників. Причому оптимізація може відбуватися по різних чинниках, наприклад, за часом поїздки, її вартістю або по чиннику «оптимальний час поїздки при оптимальній вартості» і так далі.

Віртуалізація і інтелектуалізація господарської діяльності є прямим породженням науково-технічного прогресу і наслідком його стрімкого прискорення в другій половині ХХ століття. Проте необхідно враховувати, що віртуалізація і інтелектуалізація господарської діяльності здійснюють, у свою чергу, і зворотній вплив на все господарське життя.

Цей вплив проявляється в трьох основних генеральних закономірностях. Посилення віртуалізації і інтелектуалізації господарської діяльності породжує:

- поступальне посилення науково-технічного

прогресу і інноваційної діяльності;

- прискорення темпу всього громадського життя і, зокрема, усього господарського життя;
- посилення якісних стрибків в економіці, так званих «економічних стресів»¹.

Причому вказані вище закономірності діють не відособлено, а системно, постійно посилюючи нестабільність економічного середовища.

Віртуалізація і інтелектуалізація господарської діяльності, будучи породженням науково-технічного прогресу, у свою чергу, призводить до поступального посилення нестабільності економічного середовища. У господарському житті поступально наростає кількість нестандартних ситуацій, які вимагають нестандартних інноваційних рішень. Причому, якщо на індустріальному етапі ці ситуації виникали через більш або менш тривалі періоди часу, то в сучасних умовах вони виникають практично постійно.

Ця закономірність торкається фахівців більшості сфер діяльності. Але особливо вона торкається топ-менеджмента високотехнологічних галузей господарювання. Цим керівникам доводиться практично щогодини шукати і приймати нові нестандартні рішення постійно виникаючих нових завдань. Ця обставина, у свою чергу, призводить до постійного зростання психоемоційних навантажень на особу. Тобто, більшість сучасних фахівців, а особливо керівників, живуть в умовах постійно наростаючого психологічного стресу. Ситуація так само істотно посилюється тим, що, як правило, цей стрес не знімається впродовж більш або менш тривалих періодів часу. Це пов'язано з тим, що в умовах сучасної урбанізації більшість населення не займається активними фізичними навантаженнями, проводить досить багато часу не на свіжому повітрі, а в закритих приміщеннях, до того ж, як правило, наповнених виробами з синтетичних матеріалів і приладами, що постійно генерують електромагнітне випромінювання.

Таким чином, в умовах зростання постійної нестабільності економічного середовища під впливом віртуалізації і інтелектуалізації господарського життя індивідуальне здоров'я (здоров'я окремої особи) перетворюється на один з основних (якщо не основний) конкурентних ресурсів цієї особи. Колективне здоров'я (середній рівень здоров'я певних груп індивідумів) перетворюється на один з основних конкурентних ресурсів суб'єктів господарювання і держави.

На доіндустріальному і індустріальному етапах рівня здоров'я, отриманого більшістю індивідумів при народженні, як правило, вистачало для ефективної діяльності протягом всього їх кар'єрного циклу. У сучасних же умовах, під впливом посилення нестабільності господарського життя в результаті віртуалізації і інтелектуалізації господарського розвитку ця закономірність руйнується: у частини індивідумів рівень здоров'я, отриманий від народження, недостатній для ефективної діяльності

¹Про ці закономірності та сутність «економіки стресу» див.: [2].

впродовж всього кар'єрного циклу.

Тому в сучасних умовах на перший план висувається завдання збереження і розвитку індивідуального і колективного здоров'я. Причому збереження і розвиток колективного здоров'я – це в сучасних умовах найважливіша функція державного регулювання економіки.

Державні органи повинні розгорнути, передусім, широку просвітницьку роботу серед різних верств населення про необхідність особистої профілактики кожним індивідумом свого здоров'я, а також систематично здійснювати заходи по поліпшенню медичного обслуговування, поступального підвищення бюджетних асигнувань на профілактику і охорону здоров'я. Крім того, одним з головних пріоритетів держави повинен стати розвиток медичної науки і інноваційного процесу в медичній сфері.

І тут виникає закономірне запитання: яким чином зберегти та розвинути здоров'я.

В сучасних умовах виникає необхідність розробки і впровадження системи збереження і розвитку здоров'я. Тобто ця система повинна бути спрямована не тільки на збереження рівня здоров'я, отриманого при народженні, але й на його збільшення в процесі життєдіяльності індивідууму.

Аналіз багатьох літературних джерел свідчить, що більшість фахівців зводять збереження здоров'я до наступних факторів:

- самосвідомість;
- рух (фізична культура та закаливання організму);
- раціональне харчування;
- прийняття профілактичних лікарських препаратів;
- відмова від шкідливих звичок;
- боротьба зі стресами та їх наслідками [див. наприк.: 3, с. 4-10; 4, с. 8 та інші].

Зазначені вище фактори є необхідними, але, з нашої точки зору, недостатніми умовами збереження здоров'я. З точки зору авторів, Система збереження та розвитку здоров'я повинна складатися з наступних головних підсистем :

- підсистема 1 – виховання самонасилля особистості;
- підсистема 2 – розвиток самосвідомості;
- підсистема 3 – рух (фізична культура та закаливання організму);
- підсистема 4 – раціональне харчування;
- підсистема 5 – прийняття профілактичних лікарських препаратів;
- підсистема 6 – відмова від шкідливих звичок;
- підсистема 7 – боротьба зі стресами та їх наслідками;
- підсистема 8 – постійно-періодична діагностика організму;
- підсистема 9 – постійно-періодична профілактика організму;
- підсистема 10 – вивчення спадкової інформації та прийняття заходів.

Підсистеми 2-9 є загальновідомими, а на підсистемах 1 та 10 слід зупинитися детально.

Підсистема виховання самонасилля над особистістю є фундаментом здорового способу життя і, відповідно, фундаментом збереження та розвитку здоров'я. Справа в тому, що праця над сформованими звичками особистості – це одне з найскладніших завдань сформованого індивідуума. Побороти, переламати свої звички, перетворити свої вади на свої переваги в багатьох випадках – це дуже складний та довготривалий процес. Але, не вирішивши питання самонасилля над собою, індивідуум не може розв'язати завдання, які вкрай важливі для збереження і розвитку його здоров'я, але суперечать його звичкам, що сформувалися роками.

Індивідууми з різними психоемоційними характеристиками мають абсолютно різні потенціальні можливості до формування самонасилля над особистістю. Крім того, індивідуумам з різними типами темпераменту потрібні зовсім різні ресурси часу і духовних сил для формування самонасилля над своєю особистістю. Але всім без виключення індивідуумам, які хочуть зберегти і розвинути своє здоров'я, необхідно сформувати постійно діючу систему самонасилля над особистістю.

Також вкрай важливим є формування системи вивчення індивідуальної спадкової інформації. Коли ми приходимо до лікаря, він зазвичай питає, чи хворів хтось в роду захворюваннями, які мають вірогідність спадкової передачі (наприклад, цукровий діабет, ранні інсульти та інфаркти і так далі). Але зазвичай аналіз спадкової інформації на цьому і закінчується. В сучасних медичних установах практично відсутній збір і аналіз спадкової інформації і тим більше її комп'ютерна обробка та побудова моделей, що можуть визначити вірогідність появи того чи іншого захворювання. Разом з тим, обробка спадкової інформації і побудова таких моделей дають можливість суттєво скорегувати діагностичні заходи і вивчити всі «вузькі місця» організму з точки зору спадковості. Крім того, вивчення таких «вузьких місць» дозволяє спрямувати на них профілактичні заходи, попередити і значно відтягнути початок хвороби, а також полегшити її перебіг, якщо хвороба виникла. Тобто обробка спадкової інформації і побудова відповідних комп'ютерних моделей дозволяє здійснювати адресні профілактичні заходи і розпочати боротьбу з хворобою ще до початку її виникнення.

Необхідно також враховувати, що здоров'я перетворюється на потужний фактор економічної безпеки. Це пов'язано з тим, що коли середньому індивідууму вистачало рівня здоров'я, отриманого генетично на весь кар'єрний цикл, то рівень колективного здоров'я не впливав кардинально на якість і структуру трудового потенціалу. В умовах, коли зазначена вище закономірність суттєво порушена, рівень колективного здоров'я на пряму починає впливати на структуру і якість трудового потенціалу.

Підводячи підсумок цієї статті, ми можемо дійти наступних висновків.

1. У сучасній економіці формується віртуально-інтелектуальне середовище господарювання, в якому з'являється можливість впливати на вирішення

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

багатьох економічних питань, не знаходячись фізично в місці, де вирішуються ці питання. Це середовище також можна назвати "цивілізація он-лайн".

2. У вказаному вище середовищі істотно зростає нестабільність економічного життя і психоемоційні навантаження на індивідуума.

3. До формування віртуально-інтелектуального середовища господарювання рівня здоров'я, отриманого середнім індивідуумом при народженні, як правило, вистачало впродовж його кар'єрного циклу. Проте у віртуально-інтелектуальному середовищі господарювання рівня здоров'я, отриманого середнім індивідуумом при народженні, у зв'язку з прискоренням економічного життя і зростанням психоемоційних навантажень, в певній кількості випадків, бракуватиме протягом його кар'єрного циклу.

4. Усі ці обставини разом взяті визначають закономірність поступального зростання ролі індивідуального і колективного здоров'я як конкурентного ресурсу у віртуально-інтелектуальному середовищі господарювання. Для вирішення цього питання може бути використана Система збереження та розвитку здоров'я.

5. Здійснення державних заходів по зміцненню і розвитку колективного здоров'я стає однією з

найважливіших функцій державного регулювання в ринковій економіці.

Список використаних джерел:

1. Мирзаян Г. Вспышка, пламя и ужасный звук // Эксперт. – 2009. – №29 (667). – 27 июля – 16 августа. - С. 20-26.
2. Галица И.А. «Экономические стрессы»: природа и последствия // Вестник Белорусского государственного экономического университета. – 2009. – №3. – С. 17-22.
3. Как управлять здоровьем для успеха в бизнесе. – М.: Эксмо, 2007. – 192 с.
4. Ткачук В.Г., Ханко В.Е. Медико-социальные основы здоровья. – К.: МАУП, 1999. – 72 с.

References

1. Myrzayan H. (2009) *Vsprыshka, plamyа y uzhasnyy zvuk. [Flash, flames and a terrible sound]* Ekspert [in Ukrainian].
2. Halytsa Y.A. (2009) «*Ekonomycheskye stressy: pryroda y posledstvyaya/ Vestnyk Belorusskoho hosudarstvennogo ekonomycheskoho unyversyteta. [Belarusian]*».
3. *Kak upravlyat' zdorov'em dlya uspekha v byznese (2007) [How to manage health to business success].* Eksmo.
4. Tkachuk V.H., Khapko V.E. (1999) *Medyko-sotsyal'nye osnovy zdorov'ya [Medical and social foundations of health] [in Ukrainian]*.

УДК 339.54

О. І. Струк

аспірант кафедри міжнародного економічного аналізу і фінансів
Львівського національного університету імені І. Франка, м. Львів

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЕКСПОРТНО-ОРІЄНТОВАНИХ СТРАТЕГІЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Охарактеризовано світові тенденції в сфері торгівлі. Проаналізовано сучасні конкурентні моделі торговельної політики, активно-лібералізаційну та активно-протекціоністську. Виокремлено актуальні торговельні стратегії, які застосовуються державами для сприяння економічному зростанню. Виявлено, що політика стимулювання експорту є фазою у певній торговельній політиці держави. Досліджено, що самодостатні економіки, які мають вплив на світову торговельну систему, а саме США, Китай та деякі країни ЄС, застосовують політику прихованого протекціонізму для захисту від імпорту національного виробника та водночас стимулюють власний експорт. Країнам з перехідною економікою та тим, що розвиваються рекомендується в першу чергу, створити сприятливе та якісне інституційне середовище, також максимально вдосконалювати експортно-орієнтовані сектори промисловості, модернізувати їх, проводити диверсифікацію експорту на усіх рівнях, відкривати свою економіку для притоку інвестицій та можливостей конкуренції. На певних етапах цього процесу допустимі механізми протекціонізму та стимулювання експорту. Запропоновано шляхи вдосконалення державної політики в контексті експортно-орієнтованих стратегій економічного розвитку.

Ключові слова: експорт, економічний розвиток, конкуренція, лібералізація, політика, протекціонізм, світ, торгівля

Struk O. FORMATION OF THE STATE TRADE POLICY IN THE CONTEXT OF EXPORT-ORIENTED STRATEGIES OF ECONOMIC GROWTH

The global trade trends are characterized. It is analyzed the current competitive model of trade policy. The export promotion policy usually is only the phase of trade policy in certain socio-economic and political conditions that is carried out at different stages of industrialization. According to international experience it can be distinguished liberal and protectionist model of public policy.

Implementation of active-liberalization model (opening of the domestic markets by minimizing tariff and non-tariff barriers of trade, no direct and hidden mechanisms of export subsidies, participation in international trade integration associations, active support of its own exporters in foreign markets, etc.) requires certain prerequisites: firstly, the high competitiveness of the national economy; secondly, the specializing in high knowledge-intensive industries; thirdly, the presence of general economic, political,